

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Румяна Балинова Тодорова
катедра „Английска филология”
Факултет по хуманитарни науки,
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, Шумен
Научна специалност: Германски езици (Съвременен английски език)

На: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР”
по научна област 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология (Общо и сравнително езиковедие)

Тема на дисертационния труд: „Умения за писане на академичен текст на английски език на косовските студенти – проблеми и решения (Kosovo students' academic writing skills in English – challenges and solutions)”

Кандидат: Фйола Калаба

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 3-РК-155/01.04.2026г. на Ректора на Нов български университет

В конкурса, обявен за придобиване на образователната и научна степен **доктор** по област на висше образование „Общо и сравнително езиковедие“, НБУ, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Общо и сравнително езиковедие, участва 1 кандидат – Фйола Калаба, докторант на самостоятелна подготовка, отчислена с право на защита в докторска програма.

1. Съответствие на кандидатурата спрямо минималните и допълнителните изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Фйола Калаба е представила необходимите документи за присъждане на образователната и научна степен „доктор”, удостоверяващи съответствието на кандидатурата ѝ с изискванията на Закона за научните степени и звания, и на Правилника на НБУ за условията и реда за придобиване на научни степени в НБУ. Предоставените документи отговарят на минималните национални изисквания по бл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и на допълнителните изисквания на НБУ.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд се състои от общо 156 страници в седем глави както следва: 1. Увод; 2. Преглед на литературата; 3. Методология; 4. Резултати и дискусия; 5. Заключение и предложения; 6. Ограничения на изследването и 7. Библиография. Освен това той съдържа и 4 приложения (с. 134-156). В текста има и 34 графики и диаграми, които онагледяват процеса на анализ.

В Първа глава (Увод; с. 1-4) е отделено специално внимание на мотивацията, целите и актуалността на изследването с акцент на ситуацията в Косово, свързана с уменията на студентите за писане на академично есе, което е добро начало за предпоставките за докторската теза. Уводната глава следва установената структура за един такъв труд. Споменават се и се обсъждат метакогнитивните процеси и умения при писане на академичен текст. Представени са компонентите на есето и видовете есета, както и мнения относно различни проблеми при писането на есе като лингвистични, когнитивни и психологически, а също и стратегии за преодоляването им, една от които е становища на състуденти. Анализът на грешки също е отчетен като сериозна част от процеса. Видовете грешки са съществен момент при усвояването на добрите умения за писане. Отбелязва се фактът, че родно езиковата интерференция е една от причините за допускане на междуезикови и вътрешноезикови грешки. Обърнато е внимание и на продукт, процес и жанр. Съществен момент е фокусът върху взаимосвързката между изкуствения интелект (ИИ), технологиите на ИИ и писането на есе. ИИ и Chat GPT помагат на обучаемите да добият самоувереност и осигуряват директна обратна връзка за грешките им, както и правилно подреждане на библиографските препратки. Проблемът за плагиатството, както и средствата за откриването му като Grammarly и Quillbot за подобряване уменията на студентите за писане и избягване на плагиатство са също обект на дисертацията. Някои недостатъци и зависимости от използването на изкуствен интелект са споменати, тъй като възпрепятстват критичното мислене, следователно са необходими насоки от страна на преподавателя. И накрая са изложени изследователските въпроси, на които трябва да отговори докторската разработка.

В Глава 2. Преглед на литературата (с. 5-27) са представени най-новите теории, свързани с проблемите на писането на академично есе, което е похвално. Прегледът на теоретичните източници е направен компетентно и е структуриран по начин, който подготвя читателя на дисертацията за прилагането на теоретичните постановки в

конкретния анализ. Цитиран е и богат илюстративен материал. Логиката на изложението на теоретичния преглед е ясна и последователна.

Глава 3. Методология (с. 28-32) отделя внимание на изследователските методи – качествени и количествени, свързани с граматиката и организацията на есето, както и с проблеми на анализа на грешки на студенти от различни университети в Косово за академичната 2022/23 г. Отчитат се видовете грешки (граматически, структурни и механични). Анкетите, отразени в Приложения А и В, са предоставени за попълване от 400 студенти и 40 преподаватели.

Четвърта глава (с. 33-108) представя получените резултати и дискусия по тях. Един от въпросите, свързани с анализа на грешки, поставя ударение върху пунктуацията, предлозите и членовете и то съвсем правилно, тъй като тези особености винаги са представлявали проблем за обучаемите (и не само), тъй като има разлика между правилата за употреба на пунктуация и предлози в английския и албанския език. Представени са конкретни примери от есета на студенти, подкрепени от коментари и поправки.

В Глава 5. Заключение и предложения (с. 109-122) обобщава резултатите от изследването.

Глава 6. Ограничения на изследването (с. 123) представя известни недостатъци, породени от недостатъчния брой студенти, като се посочват различните причини за това, една от които е несъгласието на студентите да се обсъждат есетата им. Представят се предложения за бъдещи подобрения, едно от които е поставяне на ясно очертани и постижими цели за всяка една задача по писане на есе, както и свързването ѝ с реални проблеми и проекти.

7. Библиографията (с. 124-133) е доста изчерпателна и достатъчна, повечето от заглавията са публикувани след 2000-та година и са както от по-общо естество, така и такива, свързани с проблемите за уменията за писане в Косово.

3. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Обсъжданият дисертационен труд е ориентиран към един много актуален кръг от проблеми, свързани с уменията за писане на академичен текст на английски език на студенти от различни косовски университети, и с търсенето на решения за

преодоляването им. Темата на изследването е дисертабилна, тъй като позволява по-задълбочен анализ на тези процеси предимно, но не само от лингвистична, когнитивна и културна гледна точка, а и зависещи както от експлицитни, така и от имплицитни фактори. Разглеждат се предизвикателствата на XXI в., а именно появата на ИИ и степента му на използваемост в разработките на студентите по отношение на структура, граматика, и най-вече анализ на грешки. Обръща се специално внимание и на плагиатството, както и на етични предизвикателства.

От съществено значение е сравнителният и съпоставителен анализ на едни и същи структури и употреби в двата езика – английски и албански. Обект на внимание са съгласуването на подлог и сказуемо, паралелните структури, употребите на герундий и инфинитив и др. граматически явления.

Освен това се прави анализ на отговорите на студентите на всеки един въпрос. Студентите разсъждават върху резултатите си. Самооценката им е представена в работата под формата на диаграми и схеми. Освен лингвистичните проблеми се обсъждат също и стилистичните.

Отчита се предпочитанието на използване на онлайн данни в процеса на писане на академичните есета.

Студентите са достатъчно искрени за да посочат проблемите и притесненията, с които се сблъскват по време на писането. Наблюдават се интересни находки при отговорите на студентите в анкетите. Едни от външните фактори, които те посочват, са липсата на мотивация, несигурност и безпокойство при обратната връзка. Студентите срещат затруднения при синтезирането на информация и им липсват критични умения.

Представени са и отговорите на преподавателите, но от друга гледна точка, като едно от притесненията им е плагиатството, и в тази връзка се предлагат упражнения в перифразиране и преразказване на информацията, както и на интегриране на реферативни материали в есетата.

4. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие с използваната литература

Докторантката познава в детайли състоянието на разглеждания проблем, очертан в целите и задачите на изследването, които са точно формулирани. Цитиранията са коректни и са в съответствие с постановките, представени в дисертационния труд.

Налице е обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Избраната методология и методика на изследване са в съответствие с поставените цели и задачи на дисертационния труд.

Отчитам собствения принос при събирането и анализирането на емпиричните данни в докторската теза.

От съществено значение са представените коментари, свързани с резултатите от оценяването. Показани са представителни извадки от оценяването, които подкрепят твърденията в различни части от есетата. Те са толкова подробни, че могат да служат като примери за обратна връзка, въпреки че на практика това е толкова трудоемка задача, че не може винаги да се осъществява по такъв начин от преподавателите.

Подходът за оценяване на организацията на есетата на студентите, известен като Brown's Analytic Scoring Approach, е представен в таблица и безпроблемно може да ориентира читателите и студентите в ситуацията.

Добре са очертани евентуалните бъдещи изследвания, свързани със същите или сходни въпроси. Представени са научни перспективи, произтичащи от постиженията на тази дисертация.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани

Докторантката има 3 публикации в престижни издания, от които 2 в Косово на университетско и национално ниво и 1 в Годишника на СУ. Освен това е участвала в две международни конференции – във Виена и в София. Темите на всичките публикации и 1 участие са свързани с научните изследвания в докторската теза на кандидатката.

6. Критични бележки и препоръки

Добре би било да се представят различни конкретни дейности за преодоляване на трудностите при писане на академично есе и подобряване на уменията на студентите, а не само да се посочват предложения за бъдеща работа, въпреки че е налице много подробна обратна връзка относно есетата, както и техните грешки.

Глава 2. Преглед на литературата в Съдържанието има подточки, което е свързано с моя забележка при предходен вариант на работата, но в самото изложение подточките липсват като номерация.

В Съдържанието има номерация на главите и подглавите, но в изложението такава липсва, напр. Stage Two – Survey Analysis (с. 31) в Гл. 4. Методология, а и би трябвало да бъде с двуточие след Stage Two, а не с тире.

В дисертационния труд е включена богата библиография със съвременни научни източници, но липсата на източници от проф. д.ф.н. И. Василева е недопустимо, тъй като тя има публикации по въпроса за академичното писане. Библиографията като раздел от работата няма как да се появи с номерация и няма как да фигурира като отделна глава.

В работата, както и в Автореферата има някои технически грешки.

7. Оценка на Автореферата

Представеният Автореферат отговаря на изискванията за такъв тип текст, а именно да отразява точно, ясно, коректно и в синтезиран вид и обем съдържанието на дисертационния труд, както и да описва резултатите от изследването, както е посочено, но приносните му моменти не са ясно очертани.

Заклучение

Като имам пред вид демонстрираните от авторката на този труд начетеност в научната област и умения за извършването на научен анализ, както и много добрия език на научното изложение, а и на основание на всичко споменато по-горе, и въпреки посочените забележки и предложения, подкрепям силно кандидатурата в този конкурс и оценявам положително научните и приложни постижения. Поради факта, че академичната и професионална ориентация на кандидатката в областта на филологическите науки изпълнява изискванията на ЗРАС в Република България и придружаващите го правилници предлагам на научното жури да гласува положително за присъждането на ***Фйола Калаба на образователната и научна степен „доктор” по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, „Общо и сравнително езикознание“, НБУ, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Общо и сравнително езикознание при Нов български университет, София.***

7.05.2026 г.

Подпис:

Шумен

(проф. д-р Румяна Тодорова)